

Beleidsnotitie

Mantelzorgwonen

Opdrachtgever: Wim Bierman
Opdrachtnemer: Tjeerd Bosma
Opsteller: Janna Arjaans
Datum: 7 maart 2012
Versie: versie 06 definitief 2

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Aanleiding	3
Hoofdstuk 2. Algemeen Beleid	4
Rijksbeleid.....	4
Provinciaal beleid	4
Beleid gemeente Bergen	6
Hoofdstuk 3. Mantelzorg.....	7
Wat is mantelzorg?.....	7
Mantelzorg en WMO.....	8
Mantelzorgwoningen en woningaanpassingen.....	9
Financiering mantelzorgwonen.....	9
Indicatiestelling	10
Hoofdstuk 4. Ruimtelijke ordening & planologie	11
Hoofdstuk 5. Handhaving	14
Hoofdstuk 6. Overige punten	15
Hoofdstuk 7. Aanvragen/uitvoering.....	16
Gebruikte literatuur	18

Hoofdstuk 1. Aanleiding

Op 2 februari 2010 is het initiatiefvoorstel over beleid mantelzorgwoningen van Groen Links in de raadscommissie behandeld en op 16 februari 2010 is het initiatiefvoorstel over beleid mantelzorgwoningen door de gemeenteraad van Bergen aangenomen. Het gaat om het mogelijk maken van het verlenen van mantelzorg in of bij een bestaande woning. De opdracht is door het college aangenomen.

In het team ontwikkelaars van de afdeling Ontwikkeling speelde net de vraag of beleidsregels over wonen met mantelzorg opgesteld zouden kunnen gaan worden in verband met een individuele casus. Bovendien is de verwachting dat dit soort verzoeken vaker binnen gaan komen in verband met de vergrijzende bevolking van de gemeente Bergen.

Dankzij mantelzorg zijn veel ouderen en mensen met beperkingen beter in staat zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen. Door de faciliteiten voor mantelzorg dichterbij huis te verbeteren zijn bijvoorbeeld kinderen beter in staat hun ouders mantelzorg te bieden. Gemeenten kunnen met beleid op het gebied van wonen de mantelzorger ondersteunen, zodat overbelasting of uitval kan worden voorkomen. Er is ook een maatschappelijk belang. De vergrijzing zal in Nederland de komende decennia nog verder toenemen. De daarmee samenhangende zorgbehoefte eveneens. De kosten lopen fors op en forse personeelstekorten dienen zich aan. Zonder mantelzorg zal dit probleem nog groter worden. Daarnaast is er ook een economisch belang. Mantelzorg leidt tot besparingen, omdat de vraag naar professionele zorg daalt en dus ook de vraag naar Wmo-ondersteuning en woningaanpassingen. Dit zijn allemaal redenen om de mantelzorg beter te faciliteren (Bron: Mantelzorg dichterbij huis. Handreiking mantelzorg en wonen, Primo, 2011).

De vergrijzing zal in Nederland de komende decennia nog verder toenemen. Er is zelfs sprake van dubbele vergrijzing: er komen niet alleen meer ouderen, maar mensen worden in vergelijking met vroeger ook steeds ouder. Het CBS meldt dat de vergrijzing na 2010 versterkt toeslaat. Op dit moment is de grijze druk 22 %, d.w. z. op elke honderd potentiële arbeidskrachten zijn 22 65-plussers. Vijftig jaar geleden was dit nog 14%. Kort na 2010 is een versnelling in de toename van het aantal ouderen te verwachten. Vanaf dat jaar bereiken de eerste babyboomers van de naoorlogse geboortegeneratie de leeftijd van 65 jaar. Rond 2040 bereikt de vergrijzing haar hoogtepunt. De grijze druk zal dan 43 % zijn. Na 2040 neemt de grijze druk af omdat de naoorlogse generatie dan overleden zal zijn. De daling zal echter niet sterk zijn. In de tweede helft van deze eeuw zal de grijze druk ruim 40 % zijn. De vergrijzing is dus structureel (CBS, webmagazine, 28 april 2003). De gemeente Bergen vergrijst nog sterker dan het landelijk gemiddelde. De grijze druk neemt fors toe, van 42 ouderen (65-plussers) per 100 inwoners van de middengroep in 2010 tot 66 in 2030 (Programma-begroting 2012-2015 Gemeente Bergen).

Deze notitie heeft tot doel aan te geven wanneer en onder welke voorwaarden het gemeentebestuur planologische medewerking kan verlenen om woonvoorzieningen voor mantelzorg te realiseren. Dit om mantelzorg door familie of bekenden dichterbij huis te faciliteren. Hoe kan mantelzorgwonen onder voorwaarden mogelijk gemaakt worden? Deze notitie gaat niet over mogelijkheden van het toekennen van urgentie om mantelzorger en mantelzorgvrager dichterbij elkaar te brengen. Dit is een kwestie voor de huisvestingsverordening en als zodanig is deze mogelijkheid nu (nog) niet opgenomen.

Hoofdstuk 2. Algemeen Beleid

Rijksbeleid

De nota Ruimte bevat de visie van het rijk op de ruimtelijke ontwikkeling. De verwachting is dat het aantal vrijkomende gebouwen in het buitengebied, zoals agrarische bebouwing en zorginstellingen, zal blijven stijgen. Mogelijke bestemming van vrijkomende bebouwing is volgens de nota ook gebruik ten behoeve van mantelzorg. Het rijk vraagt provincies voor het buitengebied een planologisch kader op te stellen met randvoorwaarden voor hergebruik van vrijkomende bebouwing of sanering en nieuwbouw.

De Tweede Kamer heeft op 15 december 2009 unaniem een motie Pieters cs aangenomen. De motie beoogt de landelijke wetgeving aan te passen om de realisatie van mantelzorgwoningen te vereenvoudigen. De minister van VROM liet op 10 september 2010 weten groot belang te hechten aan het faciliteren van mantelzorg door gemeenten. Het ministerie ontwikkelt een voorstel om binnen het systeem van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) vereenvoudigingen door te voeren ten behoeve van mantelzorgwoningen.

De stand van zaken eind 2010 is, dat in 2011 een wetwijziging en een wijziging van het Besluit omgevingsrecht (Bor) wordt voorbereid. In het regeerakkoord van VVD-CDA staat het voornemen meer ruimte te bieden aan meegroeiwoningen, mantelzorgwoningen en meergeneratiewoningen (bron: Mantelzorg dichterbij huis. Handreiking mantelzorg en Wonen 2011, Primos).

In het voorstel voor een nieuwe Huisvestingswet worden drie groepen voorgesteld die voorrang moeten krijgen, namelijk woningzoekenden uit een tijdelijke voorziening, mantelzorgers en verblijfsgerechtigden (=statushouders). Dit staat in artikel 12 van het voorstel voor een nieuwe Huisvestingswet. Minister Donner van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de Nota van wijziging begin september 2011 aan de Tweede kamer aangeboden. Het voorstel voor de nieuwe Huisvestingswet is al eerder aan de Tweede Kamer aangeboden, voordat door het vallen van het vorige kabinet dit dossier controversieel werd verklaard. Het is nog niet duidelijk of en zo ja, wanneer de nieuwe Huisvestingswet vastgesteld zal gaan worden. Daardoor is ook nog geen ingangsdatum bekend. Wanneer de nieuwe Huisvestingswet vastgesteld wordt, dan moeten gemeenten een nieuwe huisvestingsverordening maken.

Provinciaal beleid

Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie

Het vertrekpunt van de provincie is dat er geen verdere verstedelijking van het landelijk gebied ofwel gebied buiten Bestaand Bebouwd Gebied (BBG) mag plaatsvinden. De Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie¹ maakt twee uitzonderingen voor de realisatie van woningbouw:

1. de Ruimte voor Ruimte regeling die gericht is op het verwijderen van storende bebouwing. De compensatie in de vorm van woningbouw vindt plaats op basis van een waardevergelijking van de

---

¹ De Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie gaat over gebieden buiten Bestaand Bebouwd Gebied (BBG).

kosten van sloop en nieuwbouw waarbij een winstmarge van 5% is toegestaan. Compenserende woningbouw moet in principe plaatsvinden tegen Bestaand Bebouwd Gebied (BBG) aan.

2. Woningbouw in de vorm van bijzondere huisvesting binnen het kader van verbrede landbouw. Een bestemmingsplan voorziet dan in de mogelijkheid om agrarische gebouwen of bedrijfswoningen op het bouwperceel te gebruiken voor kleinschalige vormen van bijzondere huisvesting. Daarbij kan gedacht worden aan afhankelijke woonruimte ten behoeve van mantelzorg. Het gaat dan om vervanging van agrarische functies (bron: Bouwen buiten Bestaand Bebouwd Gebied, gemeente Bergen, 2011).

Provinciale Woonvisie

De provincie streeft in haar provinciale woonvisie 2010-2020 "Goed wonen in Noord-Holland" (vastgesteld op 27 september 2010 door Gedeputeerde Staten) naar voldoende woningen in een aantrekkelijk woonmilieu en met een passende kwaliteit in het jaar 2020. De speerpunten van het beleid zijn:

1. Verbeteren van de afstemming tussen vraag en aanbod voor alle consumenten, en specifiek voor doelgroepen die minder kansen hebben op het vinden van een geschikte woning.
2. Verbeteren van de mate waarin voorzieningen in de woonomgeving aansluiten bij de vraag van bewoners.
3. Verbeteren van de duurzaamheid van het woningaanbod en de woonomgeving.

Deze speerpunten zijn geconcretiseerd in opgaven. Voor speerpunt 1 gaat het om de volgende opgaven:

- Flexibel omgaan met de kwantitatieve opgave en de consument centraal stellen.
- Ruimte bieden voor (specifieke) woonwensen.
- Stimuleren wonen boven winkels.
- Streven naar een gevarieerd, volwaardig en betaalbaar woningaanbod voor jongeren en starters.
- Streven naar gevarieerd en volwaardig woningaanbod voor de toenemende groep senioren en zorgvragers.
- Mogelijk maken dat ouderen langer in hun huidige woning blijven wonen.

Een aantal doelgroepen heeft in de huidige situatie minder kans op het vinden van een geschikte én betaalbare woning, waaronder zorgvragers: woningzoekenden met een behoefte aan zorg, ondersteuning en/of welzijn. Er zijn onvoldoende passende woningen beschikbaar voor deze groep. Zorgvragers hebben steeds meer behoefte aan zelfstandig wonen. De provincie ziet daarvoor de volgende mogelijkheden en zal deze ook stimuleren. In verschillende pilots van de provincie in samenwerking met de gemeenten zijn geslaagde voorbeelden te vinden:

- Nieuwbouw van zorgwoningen en nultredenwoningen.

- Verbetering van bestaande woningen (opplussen). Maar ook technologische voorzieningen aanbrenge in relatie tot zorg, zoals alarmering en inbraakpreventie, comfort en zorg (domotica), leveren een bijdrage aan de mogelijkheden tot (langer) zelfstandig wonen.
- Versoepeling van regelgeving voor het plaatsen van mantelzorgwoningen op het erf. Gemeenten komen hiermee ouderen en zorgvragers tegemoet die zelfstandig willen blijven wonen.
- Toewijzing van woningen aan mantelzorgers in de buurt van degene die zij verzorgen.
- Integratie van zorg- en welzijnsvoorzieningen in wijken om bewoners zelfstandig te laten functioneren.
- Inzet op de beschikbaarheid van gemaksdiensten als een boodschappenservice. Hier is een taak weggelegd voor detailhandel, dienstensector en wellicht woningcorporaties.

Beleid gemeente Bergen

De gemeente Bergen heeft geen beleid voor mantelzorgwonen en dus geen toetsingskader. Aanvragen worden ad hoc beoordeeld en door het leveren van maatwerk wordt medewerking verleend aan sommige aanvragen. Dit geldt voor de gevallen 1 en 2 genoemd op pagina 11 van deze beleidsnotitie.

In het collegeadvies, behandeld in het college van B&W van 29 maart 2011, is ingestemd met het plan van aanpak voor de beleidsnotitie mantelzorgwoningen. Op 20 maart 2012 is door het college van B&W en op 15 mei 2012 is door de gemeenteraad ingestemd met deze beleidsnotitie mantelzorgwonen.

Hoofdstuk 3. Mantelzorg

Wat is mantelzorg?

Om te kunnen beoordelen of er sprake is van mantelzorg waardoor er moet worden overgegaan tot het realiseren van mantelzorgwonen is het belangrijk te weten wat mantelzorg precies is. Veel mensen verlenen mantelzorg zonder dat zelf te weten. Elke dag even langs je zieke ouders gaan om te kijken of er nog iets nodig is en tegelijkertijd even wat kleine klusjes doen is bijvoorbeeld een vorm van mantelzorg. Meegaan naar de artsen, financiële zaken regelen, boodschappen doen voor iemand die dat zelf niet meer kan zijn allemaal vormen van mantelzorg.

Mantelzorg is onbetaalde intensieve en langdurige zorg voor een persoon, vanwege een persoonlijke relatie met die persoon. Mantelzorgers zijn mensen die onbetaald zorgen voor een chronisch zieke, gehandicapte of hulpbehoevende ouder, kind of ander familielid, vriend of buur. Zij geven die zorg omdat ze een persoonlijke band hebben met die persoon. De zorg die zij geven is langdurig, intensief en afhankelijk van de behoefte van de mantelzorgvrager. We spreken over mantelzorg als het gaat om zorg die de gewone zorg van mensen qua duur, intensiteit of zwaarte overstijgt. Mantelzorg is zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende door één of meerdere leden van diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening direct voortvloeit uit de sociale relatie. Een mantelzorger kiest er niet voor om te gaan zorgen; het overkomt je, omdat je een emotionele band hebt met degene die zorg nodig heeft. Mantelzorgers zorgen soms 24 uur per dag, kunnen de zorg niet zomaar beëindigen en verrichten soms verpleegkundige handelingen. De praktijk wijst uit dat iemand die de zorg ontvangt, steeds afhankelijker wordt van de mantelzorger. Daardoor kan de mantelzorger overbelast raken.

Definitie mantelzorg die in deze beleidsnotitie gebruikt wordt:

Mantelzorg: langdurige zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden aan een hulpbehoevende door personen uit diens directe omgeving, waarbij zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie en de gebruikelijke zorg van huisgenoten voor elkaar overstijgt. Met andere woorden, een mantelzorger is iemand die langdurig en niet vrijblijvend voor een ander zorgt.

Definitie gebruikelijke zorg die in deze beleidsnotitie gebruikt wordt:

Bij gebruikelijke zorg gaat het om activiteiten die partners, ouders van kinderen of huisgenoten normaal gesproken geacht worden voor elkaar te doen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de zorg voor het huishouden, kortdurende zorg door de partner en het benutten van de bestaande voorzieningen, zoals een boodschappendienst of een maaltijddienst. Om te beoordelen wat gebruikelijk is, maakt het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) bij AWBZ indicaties gebruik van de Beleidsregels van VWS inzake Gebruikelijke Zorg. Het CIZ gaat uit van mantelzorg als iemand na drie maanden nog steeds voor de partner blijft zorgen. Of als iemand zorg krijgt van andere huisgenoten, familie, vrienden of burens.

Mantelzorg en WMO

In januari 2007 is de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in werking getreden. Het doel van de Wmo is dat zoveel mogelijk mensen mee kunnen doen in de samenleving. Zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen is hiervan een belangrijk onderdeel. Ander uitgangspunt is dat mensen zoveel mogelijk voor zichzelf én voor anderen ('de naaste') zorgen.

Het leeuwendeel van de dagelijkse hulp in de thuissituatie (80%) ontvangen kwetsbare burgers van familieleden, vrienden en andere naasten, de mantelzorgers. Voor gemeenten is de mantelzorger een onmisbare partner in het lokale zorgbeleid. Hun inzet helpt het beroep op Wmo-voorzieningen te beperken of uit te stellen.

Dit vraagt wel om ondersteuning van mantelzorgers, anders houden zij de zorg niet vol. Mantelzorg kan veel voldoening geven, maar het eigen leven dreigt soms in de knel te komen, vooral als de zorg lang gaat duren. Mantelzorgers lopen dan het risico om overbelast te raken, hun werknemerschap niet meer naar behoren te vervullen of geen tijd meer te hebben voor vrienden en (andere) familieleden. Het uitgangspunt van landelijk overheidsbeleid ten aanzien van mantelzorg is dat de zorg voor een naaste verenigbaar moet zijn met maatschappelijke participatie van de mantelzorger. Goede randvoorwaarden kunnen mantelzorgers stimuleren om hulp aan hun naaste te (blijven) geven. Stimuleren door steunen is dus het devies voor gemeentelijk mantelzorgbeleid.

Gemeenten bepalen zelf de toegang, de vorm en inhoud van de voorzieningen binnen de Wmo. Tegelijkertijd zijn ze ook volledig verantwoordelijk voor de financiering ervan. Dat betekent, dat de gemeenten er zowel financieel als zorginhoudelijk belang bij hebben dat mantelzorgers (een deel van) de verzorging van mantelzorgvragers op zich nemen. Op die manier kunnen mantelzorgvragers zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen met zo weinig mogelijk professionele ondersteuning (bron: Beleidsregels mantelzorg gemeente Leek, 2009).

Van belang is dat de afstand tussen mantelzorger en mantelzorgvrager zodanig is dat de mantelzorger niet overbelast raakt. Deze afstand kan helemaal verkleind worden als mantelzorger en mantelzorgvrager op dezelfde plek wonen, m.a.w. mantelzorger komt bij mantelzorgvrager wonen of andersom. Echter, zowel voor de mantelzorgvrager als voor de mantelzorger dient, indien gewenst, voldoende woonruimte met dito voorzieningen en privacymogelijkheden voorhanden te zijn. De bestaande woonruimte blijkt hiertoe in de meeste gevallen niet voldoende.

Om iemand met beperkingen langer zelfstandig thuis te laten wonen, heeft de wetgever de gemeenten opgedragen belemmeringen die daarbij worden ondervonden op te heffen of te verminderen. De gemeente moet als het ware de belemmeringen die iemand ondervindt in het zelfstandig functioneren compenseren. In artikel 4 van de WMO is de compensatieplicht beschreven.

Art. 4.

1. Ter compensatie van de beperkingen die een persoon ondervindt in zijn zelfredzaamheid en zijn maatschappelijke participatie treft het college van burgemeester en wethouders voorzieningen op het gebied van maatschappelijke ondersteuning die hem in staat stellen:

- a. een huishouden te voeren;
- b. zich te verplaatsen in en om de woning;

c. zich lokaal te verplaatsen per vervoermiddel;

d. medemensen te ontmoeten en op basis daarvan sociale verbanden aan te gaan.

2. Bij het bepalen van de voorzieningen houdt het college van burgemeester en wethouders rekening met de persoonskenmerken en behoeften van de aanvrager van de voorzieningen, alsmede met de capaciteit van de aanvrager om uit een oogpunt van kosten zelf in maatregelen te voorzien.

Mantelzorgwoningen en woningaanpassingen

De vraag is wanneer er sprake is van een woningaanpassing in het kader van de WMO en wanneer er sprake is van mantelzorgwonen.

Er is sprake van een woningaanpassing in het kader van de WMO wanneer één of meerdere bewoners van een woning woningaanpassingen nodig heeft om zo zelfstandig mogelijk in en om de eigen woning te kunnen functioneren. Dit soort voorzieningen vallen daarom ook geheel onder de WMO.

Van mantelzorgwonen is sprake wanneer de mantelzorger en de mantelzorgvrager op hetzelfde perceel bij elkaar willen wonen om zo de mantelzorg makkelijker te maken. Er dient wel aangetoond te worden dat deze nabijheid noodzakelijk is in de mantelzorgrelatie.

Financiering mantelzorgwonen

De cruciale vraag is: wie gaat het uitvoeren en wie gaat het betalen? De aanvragers zijn degenen die het uitvoeren, in overleg met de gemeente (zorgplusloket en team Vergunningen) en ook degenen die het betalen. Voor woningaanpassingen in het kader van mantelzorg zijn de kosten geheel voor rekening van de aanvragers. Immers, door het bij elkaar wonen komen er ook een woning en de bijbehorende kosten te vervallen. Danwel een huurwoning waarvan de huur kan worden opgezegd, danwel een koopwoning die kan worden verkocht.

Er wordt op bovenstaand beleid 1 uitzondering gemaakt, aanvragen voor Mantelzorgwonen in woningen van particulier eigendom kunnen een vergoeding voor de woningaanpassing aanvragen bij de gemeente Bergen mits zij geen woning achterlaten en het bruto jaarinkomen voor huishoudens onder de € 48.000² ligt.

Het kan niet zo zijn dat kort nadat mantelzorgwonen is gerealiseerd, opnieuw aanpassingen moeten worden gedaan omdat bijvoorbeeld een douche of een verkeersruimte niet groot genoeg is om rolstoel- of rollatorgebruik mogelijk te maken. Bij mantelzorgvragers die al een rolstoel en/of rollator gebruiken of waarvan de verwachting is dat binnen afzienbare tijd een rolstoel en/of rollator benodigd is, wordt dan ook alleen medewerking verleend aan de realisatie van mantelzorgwonen als deze rolstoel toe- en doorgankelijk is.

---

² Dit is de huidige inkomensgrens die hoort bij een categorie 2 koopwoning, zoals opgenomen in tabel 2.3 'Inkomen in relatie tot woningprijs' van de Regionale Woonvisie. Deze is voor het laatst geactualiseerd op 01-07-2009. Actualisering zal plaatsvinden in het kader van de actualisering van de Regionale Woonvisie.

Indicatiestelling

Voor de WMO woningaanpassingen vindt de indicatiestelling plaats door de WMO consulenten. Voor complexe of grote aanpassingen (bijv. aanbouw of unit) wordt altijd advies gevraagd aan een onafhankelijke arts en/of ergonomisch adviseur.

Voor medewerking aan het mantelzorgwonen is indicatiestelling door een onafhankelijk indicatieorgaan een harde voorwaarde. Het indicatieorgaan beoordeelt twee zaken. In eerste instantie wordt gekeken naar het verstrekken van de reguliere indicatie gekoppeld aan een zorgzwaartepakket. Een zorgzwaartepakket is een indicatie voor verzorging, verpleging en begeleiding. Een indicatie voor alleen huishoudelijke hulp is onvoldoende. Daarnaast wordt gekeken of de mantelzorger in staat is langdurig mantelzorg te verlenen. In de indicatie van het indicatieorgaan moet staan dat er sprake is van mantelzorg voor minimaal zes maanden. Als aan beide zaken voldaan wordt, dan wordt het verdere traject ingezet.

Indicatiestelling door het (zorg)indicatieorgaan kan eventueel misbruik ondervangen. Het indicatieorgaan stelt in de eerste plaats vast of er behoefte is aan zorg of ondersteuning. Stel nu dat de behoefte is vastgesteld en dat men mantelzorg voor zou willen wenden om bijvoorbeeld medewerking ten aanzien van mantelzorgwonen te krijgen. In dat geval zou men zich bij de toekenning van professionele zorg in de vingers snijden. Het indicatieorgaan houdt namelijk bij indicatiestelling zowel rekening met de gebruikelijke zorg als met de niet verplichte geboden mantelzorg (bovengebruikelijke zorg). Op het moment dat men zegt mantelzorg te verlenen - terwijl dat niet het geval is - is er voor de taken die de mantelzorger zegt uit te voeren geen noodzaak om professionele AWBZ-zorg toe te kennen (Bron: Mantelzorg dichterbij huis. Handreiking mantelzorg en wonen, Primo, 2011).

Hoofdstuk 4. Ruimtelijke ordening & planologie

Initiatieven voor mantelzorgwonen zijn tot op heden niet of nauwelijks toegestaan vanwege planologische strijdigheid. In dit hoofdstuk zal duidelijkheid worden verschaft op welke wijze het nieuwe beleid wordt vormgegeven met betrekking tot mantelzorgwonen.

Uiteraard staat het een ieder vrij om een ander in zijn huis te verzorgen door het verlenen van mantelzorg. Dit past binnen het regulier gebruik dat ingevolge het bestemmingsplan van een woning kan worden gemaakt. Een nadere toets is dan niet nodig. Deze beleidsnotitie is dan ook niet van toepassing op deze gevallen.

Er is echter wél een ruimtelijke relevantie zodra een bouwplan voor de uitbreiding of verbouw van een woning of bijgebouw voorziet in min of meer zelfstandige voorzieningen (keuken, badkamer, toilet). Dan dient een procedure doorlopen te worden voor mantelzorgwonen, waarbij het gaat om de fysieke verschijningsvorm en het gebruik. Met betrekking tot mantelzorgwonen zijn er de volgende mogelijkheden. Deze worden in onderstaande voorkeursvolgorde doorgenomen met de aanvrager(s):

1. betrekken van een bestaande aan- uitbouw³ die geschikt wordt gemaakt voor mantelzorg/eigen woning of realisatie van een nieuwe aan- of uitbouw binnen de erfbebouwingsregeling (zie bijlage) die geschikt wordt gemaakt voor mantelzorg/eigen woning;
2. betrekken van een bestaand legaal bijgebouw die geschikt wordt gemaakt voor mantelzorg/eigen woning;
3. realisatie nieuw bijgebouw binnen de erfbebouwingsregeling die geschikt wordt gemaakt voor mantelzorg/eigen woning;
4. tijdelijke oplossing d.m.v. het plaatsen van een flexibele zorgkamer. In de vorm van maatwerk kan onderzocht worden in hoeverre het ruimtelijk gezien mogelijk is om om sociaal-medische redenen af te wijken van de "normale" bebouwingsregels. De mogelijkheid daartoe is -zoals voor de hand ligt - afhankelijk van de
  - grootte van het perceel en/of achtererf;
  - de aard van de bebouwing;
  - de mate waarin belangen van derden worden geschaad;
  - de mate van zekerheid dat na beëindiging van de zorgnoodzaak de bebouwing binnen de "normale" bebouwingsregels kan worden gebracht.
5. tijdelijke oplossing d.m.v. het plaatsen van een mobiele mantelzorgwoning. In de vorm van maatwerk kan onderzocht worden in hoeverre het ruimtelijk gezien mogelijk is om om sociaal-medische redenen af te wijken van de "normale" bebouwingsregels. De mogelijkheid daartoe is -zoals voor de hand ligt - afhankelijk van onder 4 genoemde voorwaarden.

---

³ De terminologie in de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) voor aanbouw, uitbouw en bijgebouw is bijbehorend bouwwerk.

Wat is een mobiele mantelzorgwoning?

De mobiele mantelzorgwoning is een kant-en-klaar verplaatsbaar huis, dat tijdelijk in de tuin van een bestaande woning geplaatst kan worden. Het bevat een halletje, woonkamer met keuken, slaapkamer en badkamer. De woning is zo ontwikkeld dat zo nodig, eenvoudig een hoog niveau van voorzieningen en hulpmiddelen voor mensen met een zorgvraag gerealiseerd kan worden. De woning is van een hoge bouwkundige kwaliteit en heeft een levensduur van tientallen jaren. Dankzij de mantelzorgwoning kunnen bijvoorbeeld ouders bij hun kinderen in de tuin gaan wonen. Als kinderen het ouderlijk huis betrekken kan dat zelfs de eigen (voormalige) tuin van de ouders zijn. Ook voor andere doelgroepen, zoals zelfstandiger wordende gehandicapte kinderen kan de mantelzorgwoning een oplossing zijn.

Wat is een flexibele zorgkamer?

De zorgkamer wordt aan een bestaande woning gekoppeld, al dan niet met behulp van een verbindingssluis. Op die manier wordt de begane grond van een woning groter gemaakt. De zorgkamer bevat een slaapkamer en een ruime sanitaire ruimte. De flexibele zorgkamer is verplaatsbaar en kan binnen enkele dagen zijn geplaatst en in gebruik worden genomen.

Bij de erfbebouwingsregeling gaat het ofwel om de erfbebouwingsregels die opgenomen zijn in het betreffende bestemmingsplan danwel om de erfbebouwingsregeling die op 19 december 2006 door de raad is vastgesteld. Het bouwen van aanbouwen en dergelijke aan zich is al toegestaan volgens de erfbebouwingsregeling. Extra is dat het gebruik voor mantelzorgwonen wordt toegestaan. Opties 1 en 2 zijn opties die, zoals hierboven beschreven, kunnen vallen onder het regulier gebruik van de woning. Voor de andere opties dient het gebruik voor mantelzorgwonen geregeld te worden.

Bij het meewerken aan mantelzorgwonen geldt allereerst een niet-planologische voorwaarde, maar dit is wel een harde voorwaarde om überhaupt medewerking te verlenen. Deze voorwaarde is op te nemen in bestemmingsplannen. Voor medewerking aan het mantelzorgwonen is indicatiestelling door een onafhankelijk en gekwalificeerd indicatieorgaan een harde voorwaarde. Het indicatieorgaan beoordeelt twee zaken. In eerste instantie wordt gekeken naar het verstrekken van de reguliere indicatie gekoppeld aan een zorgzwaartepakket. Daarnaast wordt gekeken of de mantelzorg in staat is langdurig mantelzorg te verlenen. In de indicatie van het indicatieorgaan moet staan dat er sprake is van mantelzorg voor minimaal zes maanden. Als aan beide zaken voldaan wordt, dan worden bovenstaande opties doorgenomen met de aanvrager(s).

Bij alle mogelijkheden tot mantelzorgwonen gelden bovendien de volgende punten:

1. Er moet sprake zijn van een tijdelijke woonbehoefte. De tijdelijkheid betreft in dit geval de mantelzorgrelatie. Die kan lang en kort zijn;
2. De bereikbaarheid van algemene voorzieningen en nutsvoorzieningen voor hulpdiensten moet gewaarborgd blijven;
3. Er mag geen sprake zijn van aantasting van de belangen van (agrarische) bedrijven en er mag geen afbreuk worden gedaan aan de gebruiksmogelijkheden van de aangrenzende gronden en bebouwing (agrarische bedrijfsvoering);
4. De realisering van de tijdelijke woonruimte in een bijgebouw of aanbouw moet mogelijk en aanvaardbaar zijn inzake milieuhygiëne en brandveiligheid. Hierbij is aangesloten bij het bouwbesluit omtrent recreatiewoningen;

5. Er mag geen sprake zijn van aantasting van de belangen van omwonenden in het kader van privacy en er mag geen afbreuk worden gedaan aan de gebruiksmogelijkheden van de aangrenzende gronden en bebouwing;
6. Bij beëindiging van de zorgbehoefte (als gevolg van verhuizing of overlijden van de mantelzorgvrager) of bij beëindiging van de mantelzorg (de mantelzorger wil of kan mantelzorg niet langer leveren, door bijvoorbeeld hulpbehoevendheid of overlijden), moet de oorspronkelijke situatie worden hersteld of moet het bijgebouw/bedrijfsgebouw conform de bestemming in gebruik worden genomen en moet deze dusdanig worden ontmanteld dat bewoning niet meer mogelijk is, m.a.w. voorzieningen dienen te worden verwijderd. De mantelzorger is verplicht om bij beëindiging van de mantelzorgbehoefte hiervan melding te doen aan het college van burgemeester en wethouders.

Vooropgesteld moet worden dat de gemeente Bergen niet toestaat dat bij een hoofdwoning een extra zelfstandige woning ontstaat in het kader van mantelzorgwonen. Bij aan- en verbouw is het mantelzorgwonen ondergeschikt aan de hoofdwoning en maakt een functioneel onderdeel uit van de zelfstandige woning. Het gaat om zelfstandige bewoning in een afhankelijke woonruimte. Hoofdwoning en mantelzorgwonen moeten beide gelegen zijn op hetzelfde erf en gebruik maken van dezelfde erftoegang. Vanzelfsprekend is dat het bij het omzetten van het gebruik naar mantelzorgwonen bij bestaande aan- en uitbouwen en bijgebouwen dient te gaan om legale bouwwerken.

Alleen bij een vrijstaand bijgebouw wordt vanuit de Basisadministratie Gebouwen (BAG) geëist dat een apart huisnummer wordt aangemaakt. Op die manier ontstaat een zelfstandig adres op hetzelfde perceel. Complicatie is dat wanneer een persoon zich wil inschrijven op een bepaald adres, het team Publieksdiensten en backoffice diegene dient in te schrijven, zelfs als dit een caravan of een schuur is. Het team Publieksdiensten en backoffice geeft, in het geval er geen woonbestemming geldt, dit wel door aan het team Toezicht en Handhaving, zodat een handhavingstraject opgestart kan worden.

Hoofdstuk 5. Handhaving

Het team Toezicht en Handhaving is voor de handhaving afhankelijk van de teams Vergunningen, Zorgplusloket en Publieksdiensten en backoffice. Het team Vergunningen moet een omgevingsvergunning opstellen met duidelijke, maar vooral meetbare voorwaarden. Het team Publieksdiensten en backoffice dient het team Toezicht en Handhaving te voorzien van actuele informatie bij mutaties.

Aanvragen voor mantelzorgwonen, die worden gehonoreerd, worden doorgegeven aan het team Publieksdiensten en backoffice. Op het moment dat de mantelzorgrelatie ophoudt te bestaan op het betreffende adres door ofwel overlijden van de mantelzorgvrager danwel door verhuizing van de mantelzorgvrager geeft het team Publieksdiensten en backoffice dit door aan het team Toezicht en Handhaving.

Voorwaarden omgevingsvergunning:

Handhaving	Voorwaarden Handhaving:
Tijdelijkheid – wanneer moet de voorziening verwijderd worden?	Op de 1 ^e van de maand volgend op 6 maanden na einde mantelzorgrelatie. Meldingsplicht einde mantelzorgrelatie
Waar mag de voorziening geplaatst worden?	Meetbare afstanden. Zowel in lengte als in de breedte. Duidelijke tekening toevoegen.
Wie mag de voorziening gebruiken (ook familieleden mantelverzorger)	Naam mantelzorgvrager/mantelzorger + leden van zijn gezin (voor deze alleen zolang de zorg wordt verleend).
Verwijdering voorziening(en)	Duidelijk omschrijven welke voorziening(en) moet(en) worden verwijderd. Bij vrijstaand bouwwerk: een deel van essentiële voorzieningen.
Controle mantelzorgrelatie	Jaarlijkse herkeuring/indicatie
(Brand)veiligheid bouwwerk	Aansluiting bij beleid Recreatiewoningen (H 2 en 3 Bouwbesluit)

Wijze van handhaven:

Handhaving	Voorwaarden Handhaving:
Alle vergunningen naar team Toezicht en handhaving	Bij voorkeur op lijst die maandelijks wordt geactualiseerd (1 oogopslag welke vergunningen in het kader van mantelzorgwonen er zijn)
GBA controle	Mutaties GBA doorgeven aan teams Toezicht & handhaving/Zorgpluspakket
WMO mutaties	Mutaties doorgeven aan Toezicht & handhaving
2 jaarlijkse controle	Uitgevoerd door Toezicht & Handhaving in overleg met Zorgpluspakket

Hoofdstuk 6. Overige punten

Zaken die te maken hebben met het mantelzorgwonen en het op 1 adres wonen van mantelzorger en mantelzorgvrager zijn de volgende:

- Gevolgen voor uitkeringen en toeslagen;
- Gevolgen voor WOZ-aanslag. Bij aanbouw, verbouw en nieuwbouw van een vrijstaand bijgebouw gaat de WOZ-waarde omhoog, waardoor de WOZ-aanslag hoger kan uitvallen;
- Consequenties na het beëindigen van de mantelzorgperiode.

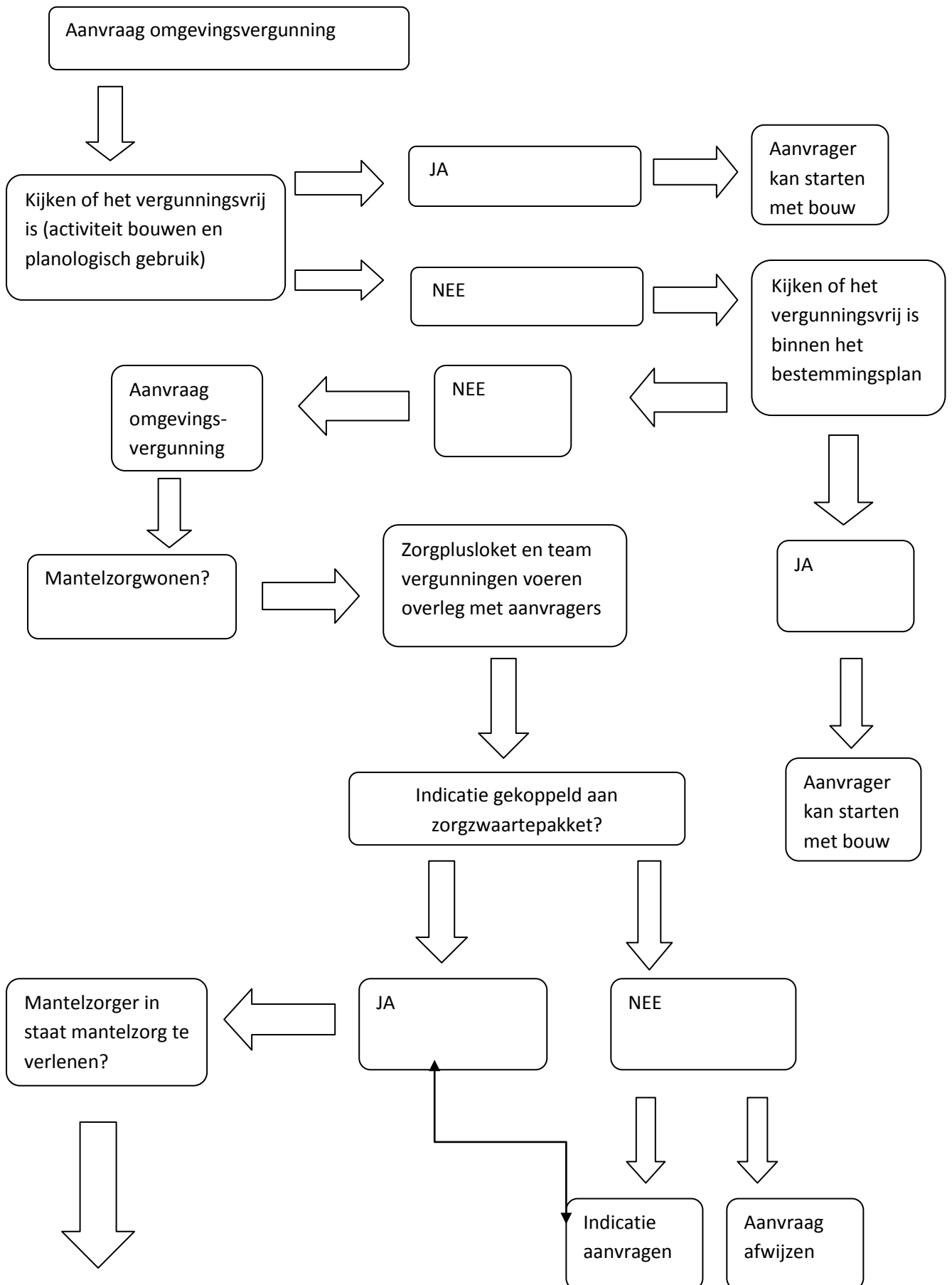
Dit zijn zaken waar de gemeente de aanvrager(s) over op de hoogte dient te stellen.

Communicatie

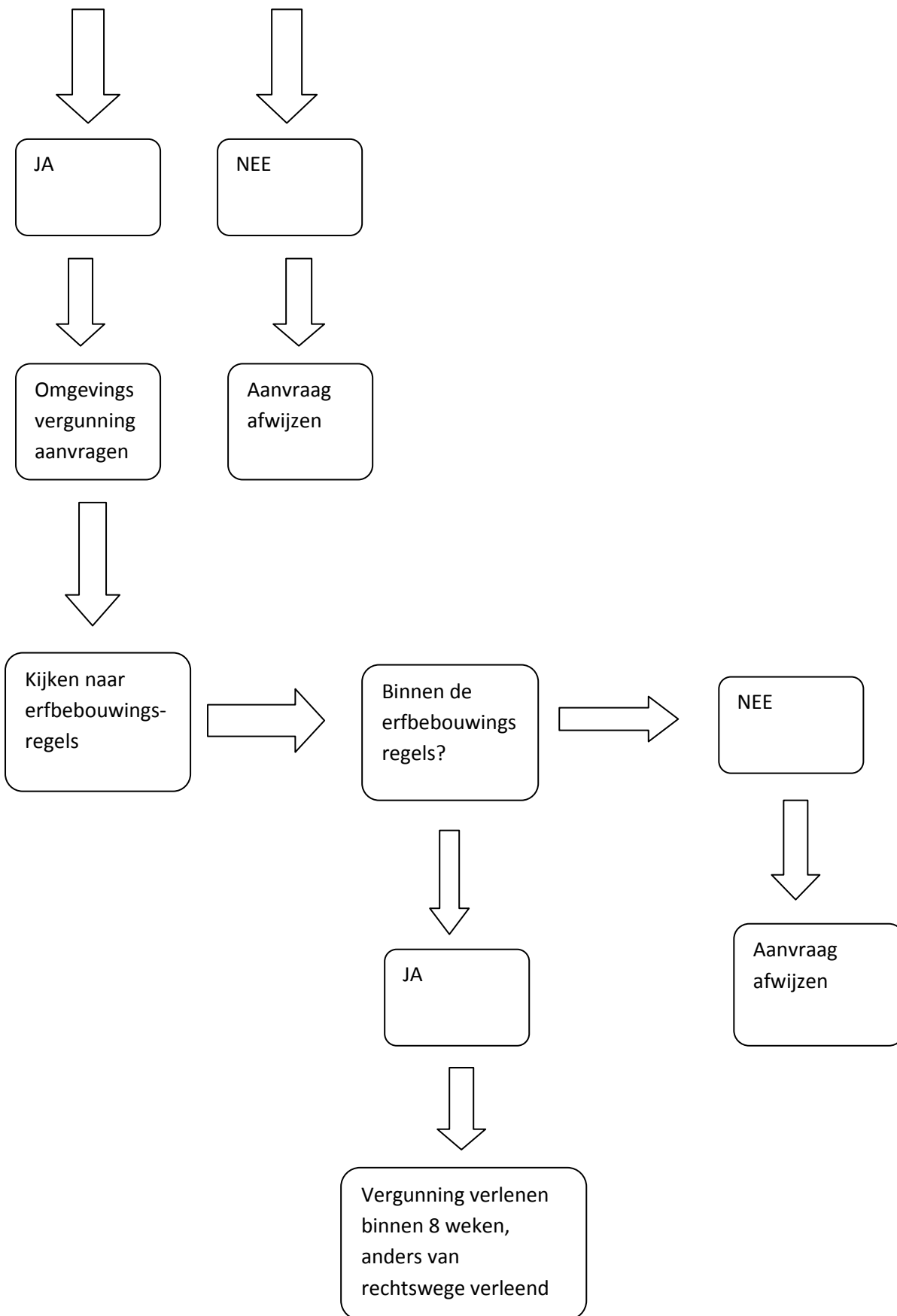
Bij bouwaanvragen (waarbij de erfbebouwingsregeling niet gebruikt hoeft te worden) in het kader van mantelzorgwonen (wat wellicht niet altijd duidelijk is bij een bouwaanvraag) dient gecommuniceerd te worden dat niet nadat een aanbouw/verbouw gerealiseerd is, een aanvraag voor woning-aanpassingen om rolstoel- of rollatorgebruik mogelijk te maken ten koste van het Wmo-budget ingediend kan worden. Dit soort voorzieningen dient meteen bij de realisatie opgepakt te worden en kan niet naderhand aangevraagd worden.

Zowel voor eenvoudige aanvragen (waar wellicht niet duidelijk is dat dit ten behoeve van mantelzorg gerealiseerd wordt) als voor complexere aanvragen (waar wel de mantelzorgrelatie duidelijk gemaakt wordt) dienen aparte informatiefolders gemaakt te worden.

Hoofdstuk 7. Aanvragen/uitvoering

Gebruikte literatuur

- Beleidsnotitie mantelzorgwoningen. Nieuw beleid voor mantelzorgwoningen (Gemeente Beemster, november 2009);
- Beleidsregels mantelzorg gemeente Leek (2009);
- Beleidsnotitie mantelzorgwoningen gemeente Bergen NH (Groen Links, januari 2010);
- Bouwen buiten Bestaand Bebouwd Gebied. Incidentele woningbouw in het landelijk gebied (Gemeente Bergen, 2011);
- CBS, webmagazine, 28 april 2003;
- Mantelzorg dichterbij huis. Handreiking mantelzorg en wonen 2011 (Primo NH, 2011).